

The article deals with the content of axiological component and gives a description of axiological constituent of research culture of future teacher of music and brings out value priorities of a researcher such as cognitive, moral and ethical, social and humanistic. They direct his research and as a result take a form of axiological functions. The specificity of research in the sphere of musical and pedagogical education is determined by artistic values in the aspect of musical art. The values join the spiritual and cultural continuum of a personality of a music teacher and determine the vector of research in the field of musical and pedagogical education.

Key words: *research culture of future teachers of music, research, cognitive, moral and ethic, social and humanistic, artistic values, values of researcher-musicians, regulatory values of science, scientific knowledge.*

Тушева Вікторія Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (м. Харків, Україна). E-mail Tusheva70@mail.ru

Tusheva V. V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda (kharkiv, Ukraine). E-mail Tusheva70@mail.ru

Рецензент – дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар відділення вищої освіти НАПН України М. Б. Євтух

Reviewer – Acting Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician-Secretary of the Department of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine M. B. Yevtukh

УДК 37.037

ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯКОСТЕЙ ІНТЕЛІГЕНТНОЇ ЛЮДИНИ ЯК СКЛАДОВА ЗМІСТУ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Н. В. Фунтікова

У статті проаналізовані державні документи, які визначають зміст виховання у вищій школі, та концепції виховної роботи українських та зарубіжних вищих навчальних закладів з точки зору наявності в них завдання виховання у студентської молоді якостей інтелігентної

людини. З'ясовано, що в законодавчих документах немає чітко визначеної мети відновлення інтелігенції через систему вищої освіти, водночас, у концепціях виховної роботи значної частини вищих навчальних закладів це завдання проголошується, визначаються якості інтелігентної людини, які мають виховуватися у студентів, та обов'язки професорсько-викладацького складу, спрямовані на формування нової генерації інтелігенції.

Ключові слова: інтелігентна людина, виховання, вища школа.

Українська держава спрямовує вищу школу на пошук шляхів виховання студентської молоді в руслі гуманістичних ідеалів. Маючи за мету аналіз досвіду виховання інтелігентності у студентської молоді, на наш погляд, слід, перш за все, з'ясувати, наскільки завдання виховання інтелігентної людини відображене в основних документах, які визначають методологічні засади й зміст діяльності сучасної вищої школи.

Права і обов'язки громадян, проголошені Конституцією України (статті 21–68) [1], є орієнтирами для визначення пріоритетних завдань виховання підростаючих поколінь.

У Законі України «Про освіту» (23 травня 1991 р.) освіта розглядається як пріоритетна сфера й основа соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства і держави» (стаття 4) [2], а її метою визначається «... всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [2]. Проголошуючи основними принципами освіти гуманізм, демократизм, взаємоповагу між націями і народами, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей, органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями (стаття 6), Закон України «Про освіту» серед основних обов'язків педагогічних і науково-педагогічних працівників називає необхідність сприяти розвиткові здібностей студентів, утверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, відданості,

патріотизму, гуманізму, доброти, стриманості, працелюбства, поміркованості, інших добродійностей; виховувати у молоді повагу до батьків, жінки, старших за віком, народних традицій та звичаїв, національних, історичних, культурних цінностей України, її державного і соціального устрою, дбайливе ставлення до історико-культурного та природного середовища країни; готувати студентів до свідомого життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами (стаття 56) [2].

На жаль, серед напрямів діяльності вищого навчального закладу (стаття 44) виховна діяльність не зазначена, хоча вирішення її завдань можна віднести до названого в цій статті культурно-освітнього напрямку діяльності [2].

У Законі України «Про вищу освіту» (17 січня 2002 р.) здійснення культурно-виховної діяльності разом із забезпеченням культурного й духовного розвитку особистості, вихованням студентів в дусі українського патріотизму й поваги до Конституції України, підвищення освітньо-культурного рівня громадян визначається як одне з головних завдань вищого навчального закладу (стаття 22) [3]. У статті 41 зазначається, що навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі має сприяти формуванню компетентної та вихованої особистості, забезпечувати можливість її інтелектуального, морального, духовного, естетичного й фізичного розвитку [3]. Завдання виховання студентської молоді відображені також у статті 51, відповідно до якої одним із обов'язків педагогічних і науково-педагогічних працівників вважається прищеплення студентам любові до України, виховання їх «... в дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України» [3].

Повага до загальнолюдських цінностей, прав людини і народів, історичних, культурних, національних особливостей України, її природи визначена як один із провідних принципів соціального становлення та розвитку молоді в Законі України «Про сприяння соціальному становленню молоді в Україні» (5 лютого 1993 р.) (стаття 2) [4].

Напрями реформування вітчизняної освіти і відповідні пріоритети виховання особистості визначені в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») (3 листопада 1993 р.), яка

виводить «... виховання свідомих громадян Української держави, формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини», а також відтворення й трансляцію найрізноманітніших вітчизняних і світових зразків культури й духовності на рівень стратегічних завдань реформування освіти і проголошує утвердження людини як найвищої соціальної цінності, формування цілісної картини світу, духовності, культури й планетарного мислення найважливішими принципами реформування освітньої системи [5].

Виховання людини як носія культури, громадянина, професіонала є метою державної політики в галузі розвитку освіти відповідно до Національної доктрини розвитку освіти (17 квітня 2002 р.), яка передбачає необхідність забезпечення всебічного виховання особистості з сучасним світоглядом, здатної до самостійного мислення, самоосвіти й самореалізації в умовах світу, який швидко змінюється [6].

Пріоритетні орієнтири виховання особистості в системі вищої освіти визначені в Національній програмі патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства (15 вересня 1999 р.), Концепції національно-патріотичного виховання молоді (2 грудня 2008 р.) та Концепції національного виховання студентської молоді (25 червня 2009 р.).

Національна програма патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства спрямована, зокрема, на «... формування всебічно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної особистості, здатної до самовдосконалення та самореалізації, виховання в неї почуття відповідальності, високої духовності» [7].

Концепція національно-патріотичного виховання молоді проголошує головною метою виховання молодого покоління набуття ним «... соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина Української держави, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури» [8].

В основу Концепції національного виховання студентської молоді закладений принцип гуманізації вищої освіти, тобто створення умов для самореалізації особистості, формування у студентів людяності, щирості, доброзичливості, милосердя. Серед завдань національного виховання студентської молоді в Концепції визначені: формування національної свідомості, гідності громадянина, виховання поваги й любові до рідної землі й українських традицій; підготовка свідомої інтелігенції України, збереження інтелектуального генофонду нації; вироблення чіткої громадянської позиції, прищеплення молодим людям віри у верховенство закону, який є єдиною гарантією свободи; підняття престижу української мови в академічному середовищі, забезпечення і розвиток українськомовного освітнього простору; формування у суспільній свідомості переваг здорового способу життя, культу соціально активної, фізично здорової та духовно багатой особистості; створення необхідних умов для ефективного розвитку студентського самоврядування, виявлення його потенційних лідерів та організаторів; забезпечення високого рівня професійності та вихованості молоді людини, сприяння розвитку індивідуальних здібностей, таланту та самореалізації [9].

Проведений аналіз зазначених вище документів дає підстави стверджувати, що виховання інтелігентності не визначається в них як завдання освітньої системи, лише в Концепції національного виховання студентської молоді передбачене завдання підготовки свідомої української інтелігенції [9]. Але основні ідеї цих документів, наприклад, пріоритетні напрями й основні шляхи реформування виховання та вищої освіти, визначені в Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), роблять акцент на утвердженні ідеї всебічного розвитку особистості як найвищої суспільної цінності, гуманізації й гуманітаризації навчально-виховного процесу, органічному поєднанні в ньому національного та загальнолюдського начал, що цілком відповідає розумінню інтелігентності як соціокультурного модусу духовності та змістовому ядру інтелігентності як інтегративної якості особистості – прагненню особистості до загальнолюдського благоденства. Спрямованість на всебічний розвиток особистості виявляється у комплексному підході до виховання, зокрема, у визначених у Концепції національного виховання студентської молоді основних напрямках національно-

виховної діяльності, серед яких комплекс інтелектуально-духовного, морального, естетичного, екологічного, громадянсько-правового, трудового та фізичного виховання [9], що також відповідає сутності інтелігентності як інтегративної якості особистості.

Концептуальні засади виховання студентської молоді, визначені в названих вище документах, конкретизуються й розвиваються в концепціях виховної роботи, які розробляються й упроваджуються в кожному вищому навчальному закладі.

У процесі дослідження був проведений аналіз змісту концепцій виховної роботи українських вищих навчальних закладів різної спрямованості, зокрема:

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Сумського державного університету, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Львівської державної фінансової академії, Івано-Франківського національного медичного університету, Запорізької державної інженерної академії, Кіровоградського національного технічного університету, Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, Національного університету біоресурсів і природокористування України, Національного університету водного господарства та природокористування, Полтавської державної аграрної академії, Таврійського державного агротехнологічного університету, Харківського державного університету харчування та торгівлі.

Завдання виховання інтелігентності як необхідної якості особистості випускника, формування національної інтелігенції представлено серед завдань виховної діяльності в концепціях виховної роботи не всіх, але значної кількості вищих навчальних закладів України.

Зокрема, в Концепціях виховної роботи Кіровоградського національного технічного університету та Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана основними цілями виховної роботи визначається «... виховання студента передусім як

громадянина, як фахівця, як високоморальної, інтелігентної, творчої, конкурентоспроможної особистості, як культурної людини» [13; 14]. Діяльність викладачів, відповідно до цих концепцій, має бути спрямована на виховання у студентської молоді якостей інтелігентної особистості, а саме: високої культури спілкування та поведінки, високого рівня ерудиції, системності та критичного мислення, естетичної, художньої культури, прогресивних поглядів та переконань, толерантності й поважного ставлення до людей іншої національності та інших поглядів і переконань, кращих рис і традицій української інтелігенції [13; 14].

Підготовка національно свідомої інтелігенції як запорука збереження інтелектуального генофонду нації, примноження її культурного потенціалу визначається як завдання, що стоїть перед науково-педагогічним колективом на одному рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців, у Концепції виховної роботи Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського [15].

У Концепції виховної роботи Національного університету водного господарства та природокористування зазначається, що в сучасних умовах пріоритетним завданням вищої школи є формування духовної сфери випускників, «... створення умов для прояву вільної, творчої і моральної особистості, яка володіє інтелігентністю у повному об'ємі її класичних якостей» [16]. Як провідне виховне завдання університету визначає підготовки «... свідомої національної інтелігенції, оновлення і збагачення інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти» [17] і Концепція виховної роботи у Таврійському державному агротехнологічному університеті.

Вирішення завдань формування нової генерації української інтелігенції, ядра національної інтелектуальної еліти, як зазначено в концепціях виховної роботи Запорізької державної інженерної академії [10], Івано-Франківського національного медичного університету [11], Ізмаїльського державного гуманітарного університету [12], Харківського державного університету харчування та торгівлі [18], Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка [19], покладається на викладачів, кураторів, які мають бути взірцем українського інтелігента, носіями

загальнолюдських і національних культурних цінностей і таких особистісних якостей як: патріотизм, об'єктивність, самостійність та цілеспрямованість, комунікабельність, толерантність, інтелігентність і чесність [18].

Також для з'ясування ступеня представленості завдання виховання інтелігентності у студентської молоді був проведений аналіз концепцій виховної діяльності вищих навчальних закладів країн СНД: Алтайського державного університету, Бурятського державного університету, Івановського державного університету, Оренбурзького державного університету, Пермського державного університету, Петербурзького державного університету шляхів сполучення, Івановського державного енергетичного університету імені В. І. Леніна, Іжевського державного технічного університету імені М. Т. Калашнікова, Московського державного машинобудівного університету (МАМІ), Рузаївського інституту машинобудування ДОУВПО «Мордовський державний університет імені М. П. Огарьова», Тюменського державного нафтогазового університету, Російського університету кооперації, Рязанського державного агротехнологічного університету імені П. Костичева, Санкт-Петербурзького державного аграрного університету, Сочинського державного університету туризму й курортної справи, Казахського національного університету імені Аль-Фарабі, Білоруського державного університету, Білоруського національного технічного університету.

На жаль, на сайтах вищих навчальних закладів країн азійського регіону СНД інформація про виховну діяльність не представлена, тому неможливо робити висновки про її зміст і спрямованість.

Слід зазначити, що в концепціях виховної роботи багатьох вищих навчальних закладів завдання виховання інтелігентності як необхідної якості особистості випускника представлене серед основних завдань виховної діяльності.

Так, виховання інтелігентності визначається як одне з найактуальніших в сучасних умовах завдань діяльності вищого навчального закладу в концепції виховної діяльності Іжевського державного технічного університету імені М. Т. Калашнікова на 2012–2020 рр. [21].

У Концепції виховної системи Пермського державного університету серед цінностей, які становлять методологічну основу виховного процесу – людина, саморозвиток, духовність, професійна компетентність, здоров'я, наука, зазначена і інтелігентність як «... інтелектуальне сприйняття світу, що не залежить від соціального походження й професійної приналежності особистості, але дозволяє їй мислити, пізнавати багатство внутрішнього світу, виявляти повагу до людей, володіти внутрішньою й зовнішньою культурою» [25]. Для досягнення мети формування у вищому навчальному закладі людини, фізично й духовно розвиненої, адаптованої до сучасних умов життя й вимог ринку праці в названій концепції передбачене, серед інших завдань, і завдання «... виховання інтелігентності, установлення у ВНЗ культу моральності, високого художнього смаку» [25].

Формування менталітету інтелігента визначене як одне із завдань виховної роботи в Концепції виховної роботи Сочинського державного університету туризму й курортної справи [24]. Одним із принципів виховання зазначена концепція визначає принцип духовності, який передбачає «... формування у студента духовних орієнтацій, потреб до освоєння й виробництва цінностей культури, дотриманню загальнолюдських норм гуманістичної моралі, інтелігентності й менталітету російського громадянина» [24].

Ставлячи завдання відродження традицій моральної, інтелектуальної, громадянської підготовки учнівської молоді, від результатів майбутньої професійної діяльності якої залежить духовна атмосфера суспільства, Російський університет кооперації виділяє окреме завдання формування інтелігентності як особистісної якості необхідної для ефективної професійної діяльності випускників [23].

У Концепції виховання студентів Петербурзького державного університету шляхів сполучення зазначено, що інтелігентність розглядається як невіддільна риса особистості випускника, інженера шляхів сполучення протягом 200 років, а виховання особистісних якостей студентів: критичного мислення, ціннісних орієнтацій, установок на діалог і співробітництво, інтелігентності є однією з функцій вищої освіти [20].

Очікуваним результатом виховної роботи в Оренбурзькому державному університеті спрямована є визначений в Концепції виховної роботи портрет випускника університету, який включає,

зокрема, такі якості й цінності: моральність, істина, патріотизм, громадянськість, духовність, що розглядається як сутність інтелігентності, праця, людство тощо [22].

Завдання виховання інтелігентності покладається, передусім, на кураторів академічних груп як представників вищого навчального закладу, наукової спільноти, інтелігенції як суспільного прошарку. Про це свідчить, наприклад, те, що серед основних завдань в Положенні про куратора навчальної групи ДОУВПО «Івановський державний енергетичний університет імені В. І. Леніна» представлено завдання формування у студентської молоді «... загальнолюдських якостей, що належать до норм гуманістичної моралі (доброти, взаєморозуміння, милосердя, терпимості по відношенню до людей тощо); прищеплення культури спілкування; виховання інтелігентності» [26].

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що усвідомлення інтелігентності як мети виховання у вищій школі виявляється в документах, які визначають зміст виховної роботи у вищих навчальних закладах – законодавчих документах і концепціях виховної роботи вищих навчальних закладів. На жаль, не всі вищі навчальні заклади орієнтуються у своїй виховній діяльності на ідеали національної інтелігенції і відновлення інтелігенції як ресурсу гуманістичного розвитку суспільства. Але представленість завдання виховання якостей інтелігентної людини в нормативних документах вищої школи свідчить про перспективність цього завдання й необхідність розробки ефективних шляхів його вирішення.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141. – Режим доступу:
2. Закон України «Про освіту». – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2231>
3. Закон України «Про вищу освіту». – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2235/list/1>
4. Закон України «Про сприяння соціальному становленню молоді в Україні». – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2998-12
5. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/896-93-n
6. Національна доктрина розвитку освіти. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002

7. Національна програма патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-99-n
8. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/5397>
9. Концепція національного виховання студентської молоді. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310
10. Концепція виховної роботи Запорізької державної інженерної академії. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/KONCEPCIYA_2012.pdf
11. Концепція виховної роботи Івано-Франківського національного медичного університету. – Режим доступу: http://www.ifnmu.edu.ua/images/stories/Vychovna_robota/konceptiya.pdf
12. Концепція виховної роботи Ізмайльського державного гуманітарного університету. – Режим доступу: <http://idgu.edu.ua/konceptcia.pdf>
13. Концепція виховної роботи Кіровоградського національного технічного університету. – Режим доступу: www.kntu.kr.ua/doc/koncept.doc ;
14. Концепція виховної роботи Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. – Режим доступу: kneu.edu.ua/userfiles/Page_curators/zbirka.doc
15. Концепція виховної роботи в Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського (КрНУ). – Режим доступу: http://www.kdu.edu.ua/new/vihovna_robota.php
16. Концепція виховної роботи Національного університету водного господарства та природокористування. – Режим доступу: <http://www.nuwm.rv.ua/navchaljno-naukovi-instituti/ghidromelioracij/kafedri/vodogospodarsjkoji-ekologhiji-ghidrologhiji-ta-ghidravliki/orgghanizacija-navchaljnogho-ta-vikhovnogho-procesiv>
17. Концепція виховної роботи у Таврійському державному агротехнологічному університеті. – Режим доступу: <http://official.tsaa.org.ua/index.php>
18. Концепція виховної роботи Харківського державного університету харчування та торгівлі. – Режим доступу: <http://www.hduht.edu.ua/Stud/sv.htm>
19. Концепція виховної роботи Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – Режим доступу: khntusg.com.ua/.../konception_vihovnoy_diyal
20. Концепция воспитания студентов. Концепция воспитательной работы в университетских комплексах Федерального агентства железнодорожного транспорта. – Режим доступа: <http://www.pgups.ru/.../konceptija.pdf>

21. Концепция воспитательной деятельности ИжГТУ им. М. Т. Калашникова на 2012-2020 гг. – Режим доступа: <http://uovr.istu.ru/main/conception.html>
22. Концепция воспитательной работы в Оренбургском государственном университете на 2012–2017 гг. – Режим доступа: http://www.osu.ru/docs/official/conception_education.pdf
23. Концепция воспитательной работы Российского университета кооперации. – Режим доступа: http://www.ruc.su/upload/norma/konc_vosp.pdf
24. Концепция воспитательной работы Сочинского государственного университета туризма и курортного дела. – Режим доступа: <http://sutr.ru/.../edu-conception.php>
25. Концепция воспитательной системы Пермского государственного университета. – Режим доступа: www.psu.ru/files/docs/universitetskaya-zhizn/...rabota/Concept.doc
26. Положение о кураторе учебной группы ГОУВПО «Ивановский государственный энергетический университет имени В.И. Ленина». – Режим доступа: <http://ispu.ru/node/2882>

ВОСПИТАНИЕ У СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ КАЧЕСТВ ИНТЕЛЛИГЕНТНОГО ЧЕЛОВЕКА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОДЕРЖАНИЯ ВОСПИТАНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Н. В. Фунтикова

В статье проанализированы государственные документы, определяющие содержание воспитания в высшей школе, и концепции воспитательной работы украинских и зарубежных высших учебных заведений с точки зрения наличия в них задачи воспитания у студенческой молодежи качеств интеллигентного человека. Выяснено, что в законодательных документах нет четко определенной задачи воспроизводства интеллигенции через систему высшего образования, в то же время, в концепциях воспитательной работы значительной части высших учебных заведений эта задача ставится, определяются качества интеллигентного человека, которые должны воспитываться у студентов, и обязанности профессорско-преподавательского состава, направленные на формирование нового поколения интеллигенции.

Ключевые слова: интеллигентный человек, воспитание, высшая школа.

EDUCATION OF QUALITIES OF THE INTELLIGENT PERSON AT STUDENT YOUTH AS THE COMPONENT OF THE MAINTENANCE OF EDUCATION AT THE MODERN HIGHER SCHOOL

N.V. Funtikova

The author of the article analyzes the state documents that define the content of education at the higher school and the concept of educational work of the Ukrainian and foreign higher educational institutions from the point of view of presence in them the problems of education of qualities of the intelligent person at student youth. The author

accentuates that in legislative documents there is no well-defined problem of reproduction of intelligentsia through higher education system, at the same time, this problem is put forward in the concepts of educational work of a considerable part of higher educational institutions, the qualities of the intelligent person that should be brought up at students and the duties of the faculty directed on formation of the new generation of intelligentsia are defined.

Фунтікова Н.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Funtikova N.V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Pedagogics of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Luhans'k, Ukraine)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук професор Г.П. Шевченко

Reviewer – Member-correspondent of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor G.P. Shevchenko

УДК 37.06 – 379.8

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

І. В. Чепіга

У поданій статті наведено детальний аналіз трьох типів факторів впливу на виховання почуття громадянськості учнівської молоді. Детально розглядаються компоненти, що належать до кожного з наведених типів чинників впливу на особистість в контексті виховання громадянськості.

***Ключові слова:** громадянськість, громадянське виховання, патріотизм.*

Складність вивчення феномену громадянськості полягає, здебільшого, в тому, що в нашій науковій традиції ми звикли ототожнювати поняття „громадянськість”, „громадянин” і